

UZASADNIENIE

W dniu 2 marca 2006 r. weszła w życie ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398), regulująca kompleksowo problematykę związaną z kosztami sądowymi w sprawach cywilnych.

Z uwagi na fakt, że w ostatnim czasie dokonano szeregu nowelizacji przepisów procedury cywilnej, wprowadzając między innymi nowe instytucje (np. mediacja), zasadne stało się ujednoczenie terminologii Kodeksu postępowania cywilnego (K.p.c.) i ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych odnoszącej się do opłat sądowych, jak również uzupełnienie tej ostatniej ustawy o przepisy będące konsekwencją wprowadzenia do systemu prawnego mediacji i nowych rozwiązań w zakresie sądownictwa polubownego, jak również zmianę przepisów powodujących wątpliwości interpretacyjne i odmienności w stosowaniu w praktyce sądowej.

W związku z powyższym proponuje się następujące zmiany w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych:

1. Zmiana dotycząca uchylenia art. 16 ust. 2 wynika z zasady wyrażonej w art. 5 ust. 3, zgodnie z którą wydatki związane ze zwrotem opłat nie obciążają stron. Należy wyeliminować więc oczywistą sprzeczność między tymi przepisami. Po uchyleniu art. 16 ust. 2 nie będzie budzić wątpliwości, że w każdym przypadku, gdy sąd zwraca z urzędu „nadpłaconą” część opłaty, wydatki z tym związane nie obciążają stron.
2. Proponowana zmiana w art. 19 ust. 2 i 4 i związana z nią w art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. c dotyczy postępowania upominawczego. Zakwalifikowanie sprawy jako podlegającej rozpoznaniu w postępowaniu upominawczym następuje z urzędu i jest całkowicie niezależne od woli powoda (art. 201 § 1 K.p.c.). Wnosząc pozew o zapłatę (o świadczenie pieniężne – art. 498 K.p.c.), powód w zasadzie nie wie (i nie może być pewien), czy przewodniczący w ten właśnie sposób zakwalifikuje wniesiony pozew. Zgodnie z proponowanym rozwiązaniem, przy wniesieniu pozwu w sprawie, w której może

być wydany nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, powód powinien uiścić nie czwartą część opłaty należnej od pozwu, jak dotychczas, lecz całą opłatę (czyli 5% wartości przedmiotu sporu, a nie $\frac{1}{4}$ z 5% tej wartości; w postępowaniu upominawczym są bowiem rozpoznawane sprawy o zapłatę – czyli o świadczenie pieniężne – w których co do zasady pobierana jest opłata stosunkowa). W razie wydania nakazu upominawczego i uprawomocnienia się tego nakazu, sąd z urzędu powinien zwrócić powodowi trzy czwarte uiszczonej opłaty od pozwu (proponowany art. 79 ust. 1 pkt 2 lit. c).

W ten sposób w razie rozpoznania i zakończenia sprawy w postępowaniu upominawczym (zakończenie jest tożsame z wydaniem nakazu upominawczego i uprawomocnieniem się tego nakazu) powód poniesie ostatecznie jedynie czwartą część opłaty od pozwu ($\frac{3}{4}$ zostanie mu zwrócone z urzędu), a zatem zostanie potraktowany preferencyjnie, jeżeli chodzi o koszty sądowe.

Propozycja ta ma funkcjonalny związek z wprowadzonym obowiązkiem samoobliczenia opłaty stosunkowej i uiszczenia opłaty bez wzywania o jej uiszczenie, nałożonym na adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego oraz przedsiębiorcę. W związku z treścią art. 130² § 1 i 4 k.p.c. nie jest obecnie pewne, czy podmioty te przy wnoszeniu pozwu o zapłatę (w sprawach o roszczenie pieniężne, w których może być wydany nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym – art. 498 k.p.c.), powinny uiszczać całą opłatę od pozwu, czy też jedynie czwartą jej część. Proponowane rozwiązanie ma dalsze zalety – pomimo pierwotnego zakwalifikowania sprawy jako podlegającej rozpoznaniu w postępowaniu upominawczym, w razie stwierdzenia, że brak jest podstaw od wydania nakazu zapłaty, od powoda nie pobierałoby się już opłaty uzupełniającej, ponieważ całą opłatę miałby obowiązek uiścić przy wniesieniu pozwu, zaś nadpłata – w przypadku uprawomocnienia się nakazu upominawczego – podlegałaby z urzędu zwrotowi na rzecz powoda.

3. Proponowana zmiana zmierza do usunięcia błędu legislacyjnego znajdującego się w ustawie i jest oczywista. Według orzecznictwa Sądu Najwyższego na postanowienie w przedmiocie wyłączenia biegłego lub tłumacza nie przysługuje zażalenie, a zatem przepis ten w jego dotychczasowym brzmieniu wprowadza niepotrzebne wątpliwości interpretacyjne w przedmiocie dopuszczalności zażalenia na takie postanowienie. Nowa proponowana treść usunie te wątpliwości.
4. Zmiana art. 24 jest konsekwencją rozwiązań, jakie wprowadziła ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 178, poz. 1478), które dotyczą sądownictwa polubownego. Przepis w dotychczasowym brzmieniu określał jedynie wysokość opłaty od wniosku o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody zawartej przed tym sądem, pomijając sytuacje, w których następować będzie uznanie takich orzeczeń lub ugód. Zmiana polega na przeredagowaniu treści art. 24 oraz uzupełnieniu go o przypadki złożenia wniosku o uznanie wyroku sądu polubownego lub ugody zawartej przed tym sądem, w tym również zagranicznego sądu polubownego. Zmiana obejmuje również przypadki, gdy zostanie wydane przez sąd polubowny postanowienie o zastosowaniu tymczasowego środka zabezpieczającego i będzie zachodziła konieczność stwierdzenia jego wykonalności.

Z uwagi na fakt, że w toku postępowania przed sądem polubownym możliwe jest dokonywanie przez sąd powszechny określonych czynności, proponuje się wprowadzenie odpowiedniej opłaty od wniosku o dokonanie takiej czynności przez sąd.

5. Zmiana dostosowuje brzmienie art. 26 ust. 1 pkt 5 do nazewnictwa ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz. U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1117, z późn. zm.).
6. Proponowana zmiana ma na celu wyeliminowanie wątpliwości i rozbieżności interpretacyjnych, jakie pojawiły się w sądach odnośnie do rozumienia pojęcia „opłaty pobranej od wniosku o wpis”. Niektóre sądy przyjmują, że chodzi o połowę opłaty, która została w przeszłości faktycznie pobrana od

wniosku o wpis do księgi wieczystej, inne, że mowa o połowie 1 opłaty należnej od wniosku o wpis według nowych przepisów. Niejednokrotnie połowa opłaty pobranej od wniosku o wpis według starych stawek opłat byłaby wielokrotnie wyższa od opłaty należnej od wniosku o wpis według nowych stawek. Skoro zatem ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przyniosła zasadnicze obniżenie wysokości opłat i celem jej było również wyeliminowanie rozbieżności w orzecznictwie to zachodzi potrzeba wyraźnego wskazania w ustawie, że pobiera się połowę opłaty należnej od wniosku, według nowych stawek. Zmiana ta niewątpliwie ujednotoczy praktykę sądową w tym zakresie w kierunku korzystnym dla podmiotów i zgodnym z celem ustawy.

7. Zmiana art. 71 jest konsekwencją tego, że z dniem 10 grudnia 2005 r. weszły w życie przepisy procedury cywilnej dotyczące mediacji. W związku powyższym konieczne stało się wprowadzenie zmiany związanej z zatwierdzaniem ugody zawartej przed mediatorem przez sąd. Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nie przewiduje pobierania opłat za nadanie klauzuli wykonalności tytułom egzekucyjnym wydanym przez sąd (orzeczeniom sądowym, ugodom sądowym, nakazom zapłaty). Opłatę pobiera się od wniosku o nadanie klauzuli wykonalności innym tytułom egzekucyjnym „nie pochodzącym od sądu”.

Uгода zawarta przed mediatorem jest takim właśnie tytułem egzekucyjnym. Rozróżnić trzeba przy tym dwie sytuacje – gdy ugodę zawiera się w wyniku mediacji prowadzonej na podstawie umowy o mediację (przed wszczęciem postępowania sądowego) oraz gdy uгода zawierana jest w wyniku mediacji prowadzonej na podstawie skierowania sądu.

Proponuje się, aby opłacie podlegał wniosek o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem w wyniku prowadzenia mediacji na podstawie umowy o mediację (art. 183¹ § 2 K.p.c.), czyli w wyniku mediacji prowadzonej poza postępowaniem sądowym.

Nie podlegałyby natomiast opłacie wnioski o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem w wyniku prowadzenia mediacji na podstawie postanowienia sądu kierującego strony do mediacji, czyli mediacji prowadzonej w ramach postępowania sądowego.

8. Propozycja zmiany art. 79 ust. 1 pkt 2 ma związek z proponowaną zmianą art. 19 ust. 2 i 4 dotyczącą pobierania od pozwu w postępowaniu nakazowym całej opłaty zamiast jej czwartej części.
9. Uzupełnienie art. 83 ust. 1 uwzględnia postulaty środowiska sędziowskiego, które twierdzi, że w obecnym stanie prawnym nie jest uregulowana kwestia ponoszenia kosztów (wydatków) przeprowadzania przez sąd z urzędu dowodu niewskazanego przez stronę (art. 232 zdanie drugie K.p.c.). Art. 130⁴ K.p.c. dotyczy bowiem tylko dowodów przeprowadzanych na wniosek strony, natomiast art. 83 nie dotyczy dosłownie dowodów przeprowadzanych z urzędu.
10. Kolejna zmiana polega na dostosowaniu brzmienia art. 95 ust. 1 pkt 1 do zmian w przepisach o postępowaniu zabezpieczającym wynikającym z ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 172, poz. 1804) przez wprowadzenie określenia „udzielenie zabezpieczenia” w miejsce „zabezpieczenie roszczenia”.

Dodanie ust. 1a jest przywróceniem ustawowego zwolnienia od opłat sądowych pozwu w sprawach o odszkodowanie mające zrekompensować straty majątkowe powstałe w następstwie ograniczenia wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu nadzwyczajnego: stanu wojennego, stanu wyjątkowego lub stanu klęski żywiołowej.

Proponowana zmiana ust. 2 w art. 95 dotyczy wyraźnego uregulowania kwestii zwolnienia od opłat zażalenia na postanowienie sądu w przedmiocie odmowy ustanowienia adwokata lub radcy prawnego albo ich odwołania.

11. Zmiana w art. 96 ust. 1 pkt 6 polegająca na wykreśleniu Rzecznika Praw Dziecka związana jest z tym, że podmiot ten nie ma możliwości

samodzielnego inicjowania postępowań sądowych, ani wstępowania do nich na prawach strony. Nie ma zatem takiej sytuacji, aby zmuszony on był ponosić jakiegokolwiek koszty sądowe. Dotychczasowe brzmienie tego przepisu może sugerować, że Rzecznik Praw Dziecka ma w cywilnym postępowaniu sądowym takie same kompetencje jak Rzecznik Praw Obywatelskich, co nie odpowiada jego rzeczywistej pozycji prawnej.

Zmiana pkt 7 ma celu wyraźne zaznaczenie, że powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów zwolniony jest od kosztów sądowych w sprawach dotyczących ochrony konkurencji i konsumentów – zarówno w sprawach dotyczących ochrony zbiorowych interesów konsumentów, jak i w sprawach antymonopolowych dotyczących praktyk ograniczających konkurencję.

12. Proponowana w art. 104 zmiana dotyczy przywrócenia organizacjom pożytku publicznego ustawowego zwolnienia od opłat sądowych w sprawach, które nie dotyczą prowadzonej przez nie działalności gospodarczej. Jest ona odpowiedzią na szereg sygnałów z różnych środowisk domagających się przywrócenia takiego zwolnienia, z uwagi na szczególnie istotne społecznie zadania wykonywane przez takie organizacje.

1. Podmioty objęte ustawą

Projekt dotyczy nieograniczonego kręgu osób – każdej osoby fizycznej, prawnej, jednostki organizacyjnej lub organizacji nieposiadającej osobowości prawnej, która występuje jako strona postępowania cywilnego i ma obowiązek ponoszenia kosztów sądowych.

2. Konsultacje

Projekt został przekazany w celu wydania opinii Przewodniczącemu Krajowej Rady Sądownictwa, Prezesowi Sądu Najwyższego, Krajowej Radzie Notarialnej oraz samorządom korporacji prawniczych oraz organizacjom i podmiotom reprezentującym interesy osób bezpośrednio zainteresowanych przedmiotem regulacji – Stowarzyszeniu Gmin Górniczych w Polsce i Stowarzyszeniu Mieszkańców Terenów Górniczych.

Krajowa Rada Sądownictwa zaopiniowała projekt bez uwag. Uwzględniono szereg uwag Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego mających charakter legislacyjny i porządkujący oraz usuwający wątpliwości interpretacyjne i błędy dostrzeżone w ustawie (art. 16, 19, 79, 83). Uwzględniono również propozycję Krajowej Rady Notarialnej dotyczącą zmiany brzmienia przepisu art. 46 przez zastąpienie w nim słowa „pobranej” słowem „należnej” w odniesieniu do opłaty pobieranej od wykreślenia wpisu w księdze wieczystej.

3. Skutki społeczno-gospodarcze oraz finansowe ustawy

3.1. Wpływ na finanse publiczne, w tym na budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wejście w życie ustawy może spowodować skutki dla budżetu państwa, w związku z proponowanym zwolnieniem z obowiązku uiszczania opłat sądowych przez organizacje pożytku publicznego. Zauważyć jednak należy, że na dzień 10 lipca 2006 r. status organizacji pożytku publicznego posiada jedynie 4.712 podmiotów, zaś częstokrotność ich występowania w sprawach sądowych jest

minimalna, przy czym większość z nich ze względu na kondycję finansową i tak korzysta ze zwolnień indywidualnych. Powoduje to, że skutki wprowadzenia tej zmiany w praktyce nie wywołają liczącego się spadku wpływu z opłat do budżetu państwa. Warto nadmienić, że przedmiotowa działalność z reguły nie wywołuje konieczności występowania jako strona w procesach sądowych i sytuacje takie mają charakter wyłącznie wyjątkowy, tym bardziej, że z obszaru zwolnienia wyłączone zostały sprawy dotyczące prowadzonej przez te podmioty działalności gospodarczej.

Z drugiej jednak strony wprowadzenie pozostałych zmian powinno spowodować wzrost dochodów budżetu Skarbu Państwa z tytułu przewidzianych w nim opłat sądowych, które dotychczas nie były określone.

3.2. Wpływ na rynek pracy

Projektowana regulacja nie będzie miała wpływu na rynek pracy.

3.3. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw

Projektowana regulacja nie wpłynie na konkurencyjność gospodarki.

3.4. Wpływ na sytuację i rozwój regionalny

Projektowana regulacja nie wpłynie na sytuację i rozwój regionalny.

4. Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Materia objęta przedmiotowym projektem jest zgodna z prawem Unii Europejskiej

Projektowana ustawa została zamieszczona na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości. Żaden podmiot zewnętrzny nie zgłosił zainteresowania pracami na projektem w rozumieniu ustawy z dnia 7 lipca

2005 r. o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414).